Bilinmeyen Yönleriyle Türk Filozofu Nurettin Topçu yahut Topçu Şakirt midir?

Ahmet Kılıç'ın kaleme aldığı -belki daha doğru ifadeyle sağdan soldan toparladığı- ve hiçbir ilmî kıymeti olmayan bu eser hakkında konuşmanın, Nurettin Topçu'nun bilinmeyen yönlerini bilmeye dair hiçbir fayda sağlamayacağının idrakindeyim. Fakat -ne hikmetse son zamanlarda daha fazla olarak- sıklıkla karşımıza çıkan ve Nurettin Topçu'yu Nurcu gibi göstermeye çalışan bilinçli propagandaya karşı birkaç kelam etmenin gerekli olduğu inancındayım.

Mehmet Fatih BİRGÜL

1.



Bundan bir müddet evvel (Şubat 2020), Ahmet Kılıç imzasını taşıyan ***Bilinmeyen Yönleriyle Türk Filozofu Nurettin Topçu*** başlıklı bir eser, Motto yayınevi tarafından neşredildi. Oldukça iddialı bir isme sahip olan bu eser, küçük boy, -dizin ve kaynakça hariç olmak üzere- 469 sahifeden ibaret.

Hacimli sayılabilecek mezkûr eseri inceledikten sonra, sadece düşünce tarihi disiplini açısından değil, yazarın Nurettin Topçu'yu 'bilinmeyen yönleriyle' tanımak ve tanıtmak iddiasına dair de ciddi endişelere ve hüsranlara duçar oldum. Bunlar içinde özellikle, elinizdeki yazının başlığını teşkil eden, Nurettin Topçu'nun adeta bir Nurcu gibi takdim ve böylece Nurculuk propagandasına âlet edilmesi hususuna dair eleştirilerimi, mümkün olduğunca özlü ve açık biçimde kaleme almayı, hem -hayatımı adadığım- Türk İslâm düşünce tarihi disiplini hem de Nurettin Topçu'nun aziz hatırası namına bir vazife telakki ediyorum.

Önce, ilmî metodoloji bakımından genel bir değerlendirme ile söze başlamak yerinde olacaktır. Mezkûr eser, birleşerek bir bütün oluşturmaktan mahrum kalmış kopuk başlıklardan müteşekkildir; dolayısıyla analitik bir yapıya sahip değildir. Her fırsatta Bediuzzaman teması üzerinden propaganda yapmak gayreti dışında, belli bir istikamete doğru ilerlemediği, üstelik -iddiasının tersine- Nurettin Topçu'yu merkeze almadığı için sentetik de değildir. İşte bu nedenle ilmî ve hususen akademik bir eser hiç değildir. Hemen hepsi -'bilinmeyen' hiçbir hususiyeti haiz olmayan- hatırata müstenit yazı ve kayıtların, lüzumlu lüzumsuz ve fakat her zaman kasıtlı olarak araya girilip şişirilmesinden ve çarpıtılmasından teşekkül etmektedir. Geriye kalan da Topçu'nun yazılarından ve Topçu'ya dair yazılardan seçilmiş, ancak yine bütüncül bir amaca ve sonuca varmaktan uzak alıntılardan ibarettir. Dolayısıyla mezkûr eser, Topçu'nun şahsiyet ve tefekkürü hakkında, muhtaç olduğumuz derin ve düşündürücü malumatı vermekten uzak olduğu gibi, kasıtlı olarak çarpıtılmış bir Topçu portresi ortaya koymaktadır.

Dediğim gibi, burada, özellikle Nurettin Topçu ile Bediuzzaman Said Nursî arasındaki münasebete dair yazarın verdiği malumatı ve sunum biçimindeki gayri ilmî tavrı tenkit etmekle yetineceğim.

2.

Eserin dizinine bir göz attığımızda oldukça ilginç bir husus görüyoruz. Bu kitapta Nurettin Topçu ardından ismi en çok geçen kişi Bediuzzaman Said Nursî'dir. Tuhaf bir zühul eseri olarak dizindeki sayfalara dâhil edilen 'dizin sayfaları' çıkarıldığında toplam 47 sayfada (46 defa 'Bedi-

uzzaman' ve -mükerrer çıkarılınca- bir defa 'Said Nursî') ismi geçmektedir. Bu tek 'Said Nursî', Nihal Atsız'dan yapılan hakaret içerikli nakildir. Yani yazar her yerde 'Bediuzzaman' sıfatını hususen kullanmaktadır.

Buna mukabil, Topçu biyografisi için son derece öneme haiz Hüseyin Avni Ulaş'ın ismi 18 sayfada, oysa Necip Fazıl adı 36 sayfada geçmektedir! Eserin kalitesini belli eden bu yadırgatıcı istatistik, hemen her köşe başında karşımıza çıkmaktadır. Nurettin Topçu'nun büyük bir samimiyetle bağlı olduğu mürşidi Abdülaziz Efendi'nin ismi sadece 9 sayfada, buna mukabil Ali Ulvi Kurucu'nun adı 22 sayfada geçmektedir! Topçu biyografisi hususunda epey yararlanılması gereken merhum Orhan Okay'ın isminin 13, Topçu için önemli bir başka şahsiyet olan Ali Fuad Başgil'in adının ise 16 sayfada geçmesine mukabil, Sadettin Ökten ismi 15 ve şifahi rivayetlerin asıl kaynağı olan merhum Emin Işık ismi ise 22 sayfada geçmektedir. Bu ve diğer bazı zevatın isimlerinin geçtiği sayfalar ile Bediuzzaman Said Nursî adının geçtiği sayfalar mukayese edildiğinde ve kesişmeler belirlendiğinde, biraz sonra ayrıntılı misalleri takdim edilecek çok ilginç sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Okurlarına, büyük Türk filozofu Nurettin Topçu'yu bilinmeyen yönleriyle tanıtmayı vaat eden üç bölüme ayrılmış bu eserin, birbirine iliştirilmiş gazete yazıları intibaı veren genel planını incelediğimizde de oldukça tuhaf bir netice ile karşılaşmaktayız. "Garp'tan Anadolu'ya 'Hareket'" başlığını taşıyan ve Topçu'nun biyografisini de barındıran birinci bölüm, 14-128. sayfalar arasında bulunmaktadır. Ne kadar ilginçtir ki, bu bölümün 65-110 sayfaları arası yani neredeyse yarısı, Nurettin Topçu'nun Bediuzzaman ile tanışması ve münasebetine tahsis edilmiştir.

Başka bir ifadeyle Topçu'nun biyografisi ve şahsiyetine dair (doğumu, çocukluğu, tahsili, Fransa'daki eğitimi ve Blondel ile münasebeti, yaşadığı ev, anne tutkusu, boşanma sebebi, Hüseyin Avni Bey ile münasebeti, muallimliği, sürgünleri vs.) bahisler 14-64 sayfalar arasına yani 50 sayfaya derç edilmişken, 45 sayfanın Bediuzzaman'la tanışmasına ayrılması, ancak kasıtla açıklanabilecek ölçüde tuhaf ve yakışıksızdır.

Özellikle Topçu'nun bağlandığı yegâne zat olan Abdülaziz Bekkine'ye -o da Bediuzzaman'a dair bahisten sonra- sadece 18 sayfa tahsis edilmesi, bu tespitin haklılığını kuvvetlendirmektedir.

Bu bölüm içinde bol miktarda mevcut abeslikler içinde en rahatsız edici olanlardan birisi, Topçu ile Bediuzzaman'ın tanışıklığına dair Şahiner ve Vakkasoğlu'ndan yapılan alıntıların hemen ardından, (s. 80-87 arası) şu isimlerin 'Bediuzzaman' hakkındaki değerlendirmelerinin nakledilmesidir: Eşref Edip ve Mehmet Akif Ersoy, Ali Nihat Tarlan, Ali Fuad Başgil, Mehmed Sofuoğlu ve Hilmi Ziya Ülken, Ahmet Kabaklı, Tarık Buğra, Cemil Meriç, Şerif Mardin, Osman Yüksel Serdengeçti, Nevzat Kösoğlu.

Şimdi yazara sormak gerek; Nurettin Topçu'nun Bediuzzaman ile tanışması meselesi ile yukarıda ismi zikredilen on iki kişinin -sadece ve yalnızca- 'Bediuzzaman' ile ilgili sözlerinin, Nurettin Topçu'nun biyografisi açısından ne alakası vardır?! Bu gibi bahisler, Nurettin Topçu'nun bilinmeyen yönlerini tanıtmak iddiasındaki bir eserde ne aramaktadır?!

Nurettin Topçu'nun, kendi dönemindeki birtakım olaylar ve şahıslarla münasebetine ayrıldığı anlaşılan "'Hareket'in Anadolu'daki Seyri" başlıklı, 131-312. Sayfalar arasında yer alan ikinci bölümü de yazarın Bediuzzaman'a duyduğu hayranlıktan bolca nasibini almıştır.

Son Derece Rahatsız Edici Birkaç Örnek

1. Özellikle milliyetçi-İslâmcı camia için anlaşılması ve tartışılması büyük önem taşıyan Necip Fazıl ve Nurettin Topçu münasebetine ayrılmış sayfalarda, malum kîl u kâl dışında hiçbir bilgi ya da tahlil sunmayan yazar, bu iki şahsiyeti mukayese ederken aniden ve alakasız biçimde sözü Bediuzzaman'a getirmekte ve şöyle demek cüretini göstermektedir: "***Her iki düşünürün de hayatına tesir eden şahsiyetlerden biri de Bediuzzaman olmuştur. İki fikir adamı da Bediuzzaman'ın duasına mazhar olmuştur***" (s. 165).

Sadece bu kadar da değil; kendi alakasız katıştırmasıyla, Topçu ile Necip Fazıl'ın mühim bir ortaklığını 'Bediuzzaman'ın duasına mahzar olmak'ta keşfeden ve böylece adeta mal bulmuş Mağribî'ye dönen yazar, önce ***Son Devrin Din Mazlûmları***'ndan doğrudan bir nakille, -Necip Fazıl'ın Bediuzzaman'la nasıl tanıştığını aktarmaktadır. Mamafih, merhum üstadın -her zamanki gibi- biraz müstağni bir dille anlattığı tanışma hikâyesinin, hiç de 'hayatına tesir eden bir şahsiyet' manzarası vermediğini idrak ettiğinden olsa gerek, yazarımız, bu nakil ardından, Vehbi Vakkasoğlu'nun bu tanışma sırasında orada bulu-

nan üçüncü bir zattan aktardığı -Bediuzzaman'ın kerametini izhar eden- şifahi bir malumatı da uzun uzadıya alıntılamaktadır.[1]

Necip Fazıl, kendine özgü bir şahsiyettir ve Nurettin Topçu ile arasındaki ilişkinin dikkatle tahlil edilmesi gerekir. Muhteşem belagati, söylem üzerinden meydana getirdiği tesir, teshir ve tabii yaşam biçimi ile pek çok gencin imtisal ettiği bir karakter ortaya koyan Necip Fazıl ve pek çok hususta tam aksi bir istikamette yaşayan Nurettin Topçu'nun muhakeme ve mukayesesi, zannedildiğinden büyük bir öneme haizdir. Onun husule getirdiği 'üstat' tipi, kendisinden sonra derin etkiler bırakmış ve 'ineklerin süt içmeyeceği' kanaatine sahip birçok 'üstat'ların zuhuruna da vesile olmuştur. Oysa Nurettin Topçu, Necip Fazıl'ın uyuşması imkânsız tam zıddı bir karaktere sahiptir. Bunlar bir yana, herhâlde mayınlı bölge olduğundan pek az kimsenin alakadar olduğu, her iki şahsiyetin tefekkürleri arasındaki derin uçurumlar özellikle önemlidir. Bu farkları idrak etmek için ***İdeolocya Örgüsü*** ile Topçu'nun tefekkürünü mukayese etmek, elbette verimli bir çalışma olacaktır.[2]

Fakat Nurettin Topçu'nun bilinmeyen yönlerini aydınlatmak iddiasındaki yazar, bu meseleleri umursamakta mıdır? Elbette hayır. Onun yegâne derdi, hâli hayatlarında -tabii olarak- ciddi sorunlar yaşamış bu iki şahsiyeti, Bediuzzaman'ın duasını almak gibi bir müştereklik altında toplamaktır. Amaç, son derece açıktır. Bunun için de Necip Fazıl'ın Said Nursi ile tanışması ve münasebetine -büyük Türk filozofu Nurettin Topçu'nun bilinmeyen yönleriyle hiçbir alakası olmamasına rağmen- sayfalar ayırmaktadır. Vah ki, vah!

2. Yazar, -özellikle sağ cenah bakımından- çağdaş Türk düşüncesinin anlaşılmasında mühim bir bahis olan, Anadoluculuk-Turancılık ve aynı zamanda maneviyatçı milliyetçilik ile ırkçılık hususlarında fikir münakaşaları bağlamında Nurettin Topçu ve Nihal Atsız'ın münasebetine dair müstakil bir bahis açmaktadır. 190-215. Sayfalar arasında yer alan toplam 26 sayfalık bu bahsin, son 15 sayfası (201-215), Topçu ile Atsız'ın yazılarından yapılan doğrudan alıntılardan oluşmaktadır. Yani yazarın metni 9 sayfadır. Burada yazar, Necip Fazıl'daki tavrının tersine, Topçu ile Atsız arasındaki fikrî farkları -son derece yetersiz bir mahiyette- sıralamaktadır. Fakat yazarın asıl maksadı ve takıntısı gereği, karşımıza aniden ve alakasız biçimde yine Bediuzzaman çıkmaktadır: "***Topçu'ya göre Bediuzzaman'ın zekâsının buluşları fevkaladedir. Atsız ise Bediuzzaman'ı cahil Kürt olarak nitelemektedir***".[3]

Yani pes! Topçu ile Atsız arasındaki yapısal farkları, bu iki şahsiyetin 'Bediuzzaman' hakkındaki karşıt değerlendirmelerine kilitlemek, ancak Said Nursi obsesyonu ile açıklanabilir.

Nurettin Topçu'nun bilinmeyen yönlerini ararken yazarın bize çektirdiği çile, elbette bu kadarla kalmamaktadır. Birkaç cümle ile Topçu'nun millet ve milliyetçilik anlayışına değinen yazar, önce Teoman Duralı'dan uzun nakiller yapmakta, ardından bizi gark ettiği alıntılar deryasına Mehmet Kaplan, Nihat Sami Banarlı ve Erol Güngör ile devam etmektedir. İşte tam bu sırada "***Bediuzzaman Said Nursî'nin Türklüğün İslâm'la mecz [mezc olacak] oluşu hakkında ilginç bir iddiası var…***" diyerek sözü yine kendi maksadına getirmekte ve ardından ***Risâle-i Nur***'daki malum müsbet milliyetçilik pasajlarından uzunca alıntılar yapmaktadır. Böylece yazar, Topçu'nun ismini yine kendi zihniyetinin aktarımı için vasıta konumuna indirgemektedir.

3. Nurettin Topçu ile Ali Ulvi Kurucu'nun tanışması ve münasebeti sırasında da Ali Ulvi Bey'in kim olduğundan bahseden yazar, fırsatı ganimet bilerek "***Bediuzzaman'a bağlılığı ile de tanınan Ali Ulvi Kurucu…***"[4] diyerek sazı eline almakta ve yine aslî maksadını gerçekleştirmeye yönelmektedir. Böylece Topçu'nun Ali Ulvi Kurucu ile samimi münasebeti dahi, âdeta Topçu'nun tekrar ve tekrar Nurcu imiş gibi gösterilmesi yolunda istihdam edilmiş olmaktadır.

1 Tarihe not düşmek için buraya kaydediyorum: Vehbi Vakkasoğlu, Necip Fazıl ile Bediuzzaman'ın tanışmasına şahit olan emekli Yarbay Avni Toker'den, vakaya dair şifahi bilgiler aktarmaktadır. Bu zatın ismi Avni Toker değil Hasan Avni Toktok'tur ve Bursalıdır. 1991-1994 arasında kendisi ile aynı mahallede oturduk; pankreas kanserinden vefat edene dek nice sohbetler etmek bahtiyarlığına kavuştum. Merhum Hasan Avni Bey, kesinlikle nurcu değildi; emekli olduktan sonra, o sırada ikamet ettiği Bozöyük'te MHP içinde faaliyette bulunmuş ve özellikle gençlerle ilgilenmişti. Son derece idealist ve dindardı; ilginç bir şekilde Seyyid Kutup hayranı idi. Vakkasoğlu'nun kitapta Hasan Avni Toktok'tan aktardığı Necip Fazıl ile Bediuzzaman'ın tanışmasına dair bilgileri ben de bizzat kendisinden dinledim. Vakkasoğlu'nun anlatımı, kaydetmediği bazı ayrıntılar haricinde, bizzat benim işittiklerimle örtüşmektedir. Hadisenin benim işittiğim ve daha ayrıntılı hikâyesini anlatmanın yeri ise burası değildir.

2 Bu hususta, en azından Necip Fazıl'ın ***İdeolocya Örgüsü***'ne dair bir zemin olmak bakımından, İsmail Kara'nın "İdeolocya Örgüsü Nasıl Ele Alınabilir?" başlıklı dakîk makalesine bakılabilir; İsmail Kara, ***Müslüman Kalarak Avrupalı Omak***, Dergâh Yay., İst. 2017, s. 114-160.

3 Ahmet Kılıç, ***age.,*** s. 191.

4 Ahmet Kılıç, ***age.,*** s. 217.

4. Yazar, her şeyden önce ahlâkî açıdan sorunlu bu tavrını, Nurettin Topçu ile Osman Yüksel Serdengeçti arasındaki münasebete ayırdığı sayfalarda da tekrarlamaktan hicap duymamaktadır. Taktik yine aynıdır; Topçu ile Serdengeçti'nin müştereklikliklerinden bahsederken, aniden lafa Bediuzzaman karışıvermektedir: "*Serdengeçti de Topçu gibi Bediuzzaman Hazretlerinden ve talebelerinden övgüyle bahseder. Mart 1952 tarihli mecmuada…*".[5] Ve artık bundan sonra, sadece "Serdengeçti" mecmuasından değil, Osman Yüksel'in Bediuzzaman hayranlığına dair Yavuz Bülent Bakiler'den yapılan alıntılar önümüzde sökün emektedir.

Oysa Topçu'nun hiçbir yazısında ne Bediuzzaman ne de talebeleri hakkında bahis bulunmamaktadır! Zaten böyle bir metin olsaydı, yazar, Nurettin Topçu'yu Nurcu göstermek çabasını bu derece çarpıtmalarla doldurmak zahmetinden herhâlde kurtulurdu.

Ne yazık ki, çektiğimiz işkence bu kadarla sınırlı kalmıyor; yazar, Serdengeçti ve Topçu'nun Anadolu aşkında müşterek olduklarını anlatırken, meşhur vali Tandoğan'ın köylüleri Ankara'ya sokturmadığını hatta bunlardan birinin Âşık Veysel olduğunu naklettikten sonra sözü tekrar Bediuzzaman'a getirmekte tereddüt etmiyor: "*Aynı düşünceyle Bediuzzaman'a da tavır alınmıştır. Bediuzzaman Said-i Nursî, 20 Eylül 1943 günü sekiz senedir mecburi ikamete tabi tutulduğu Kastamonu'da tutuklanarak Çankırı yoluyla Ankara'ya getirilir. Daha sonra Isparta'ya götürülecektir. Nevzat Tandoğan makamında Said Nursî ile görüşmek ister. Tandoğan bu görüşme sırasında Said-i Nursî'ye zorla şapka giydirmek isteyince Said-i Nursî Tandoğan'a 'Başından bul!' diye beddua etmiştir*" (281-282).

Yazarın tek parti döneminde Anadolu köylüsüne reva görülenlere dair Topçu ile Serdengeçti'nin -hiç de şaşırtıcı yanı olmayan- müşabih tepkilerinden, Âşık Veysel'in bile Ankara'ya alınmamasına ve oradan Bediuzzaman'a sıçramasının ne manası vardır? Elbette yazar, Said Nursî'nin bedduası ile Tandoğan'ın üç yıl sonraki intiharı arasında bağlantı kurduğuna göre, yine bir keramet nakli ve tebcil amacı söz konusudur. İyi ama tüm bunların büyük Türk filozofu Nurettin Topçu'nun bilinmeyen yönleri ile ne alakası vardır?

5. Yazar Nevzat Yalçıntaş'a ayırdığı sayfalarda da aynı taktiği izlemektedir. Yalçıntaş 1952'de, on yedi yaşında iken Osman Yüksel ile tanışır ve onun teklifiyle ***Serdengeçti*** mecmuasına "Dini Hayatımız" başlıklı bir yazı verir. Akabinde hakkında takibat başlatılır. Yazar, burada yine kendisine bir fırsat yaratarak şöyle demektedir: "*Hâkim bile bu yaşta bu yazıyı nasıl yazdığına şaşırmıştı. Yaşına rağmen Serdengeçti'nin, N. Fazıl'ın, Bediuzzaman'ın zaten sürekli hapis yatıp çıktıklarının da farkındaydı*" (s. 323).

Burada yazar, belki de kitabın sonlarına yaklaştığı için, cüretini iyice artırmış ve verdiği bu bilgi için herhangi bir kaynak vermek ihtiyacı hissetmemiştir. Fakat zaten maksat başka olunca, böyle bir ihmali kim sorgulasın?

Eğer yazar Nurettin Topçu'nun bilinmeyen yönlerine bir nebze ilgi duysaydı, 1964 yılında Milliyetçiler Derneği hadiselerinde Nevzat Yalçıntaş'ın işlevini, neler yaptığını araştırırdı. Lakin -herhâlde Bediuzzaman'la alaka kurulması yazar için bile imkânsız olduğundan- Topçu'yu büyük hayal kırıklığına ve üzüntülere sürükleyen bu hadiseden zerre bahis yoktur.

Maalesef Nur camiası içinde, İslâm'ın ilk asırlarında zuhur etmiş -kendi akıllarınca- dini kuvvetlendirmek için hadis uyduran cühela misali, ucundan kıyısından yakaladıkları tüm tanınan ve ihtiram gören şahsiyetleri risale şakirdi gibi gösterme hastalığı mevcuttur. Bu basit, aldatıcı ama ne yazık ki etkili üsluptan, Nurettin Topçu da payını almıştır ve almaktadır.

3.

Yukarıda belirttiğimiz gibi, taşıdığı iddialı unvana ve Nurettin Topçu hakkında ciddi bir eser görünüşüne tamamen zıt düşen ilmî hata ve kusurları bir yana bırakarak, bu yazıda özellikle Nurettin Topçu ve Bediuzzaman/Risâle-i Nurlar münasebetine odaklanacağımız bahse gelmiş bulunuyoruz.

Sözü fazla uzatmamak ve ayrıntılar içinde boğulmamak maksadıyla, Türk düşünce tarihi disip-

5 Ahmet Kılıç, *age.*, s. 278.

lininin kurucu isimlerinden ve üstelik Nurettin Topçu ile yakından irtibatı bulunan, Topçu'nun biyografisi ve fikriyatı hakkında son derece önemli ve ciddi eserler vermiş İsmail Kara'nın, yazarın doğrudan alıntıladığı ve kendisini çok rahatsız eden tespiti üzerinden bahse girelim. İsmail Kara şöyle demektedir:

"*[Nurettin Topçu'nun] Denizli'de bulunduğu yıllarda tanıştığı bir öğretmen, bir savcı veya bir bürokrat vasıtasıyla Said-i Nursi ile görüştüğü ve o sırada yapılan mahkemelerin bir kısmını takip ettiği yolunda şifahi fakat şüpheli bilgiler vardır*".

İşte bizim burada mahiyetini tartışacağımız husus, 'şifahi fakat şüpheli bilgiler' nitelemesi hakkında olacaktır.

Yazarın, Nurettin Topçu ile Bediuzzaman arasındaki muarefe ve münasebete dair iki temel kaynağı, Necmeddin Şahiner ve Vehbi Vakkasoğlu'dur. Bu iki zatın, Nurettin Topçu çevresinden olmadıkları ve Risâle-i Nur camiasına müntesip bulundukları izahtan varestedir. Yaşça da kıdemli olan Necmettin Şahiner *Nurs Yolu* (ilk baskısı 1977) ve *Son Şahitler* (ilk baskısı 1981) adlı eserlerinde, Nurettin Topçu'dan nakillerle Bediuzzaman ile muarefesine dair bilgiler vermektedir. Mamafih *Son Şahitler*'deki metin, *Nurs Yolu*'ndaki metnin aynısı yani tekrarıdır. Vakkasoğlu ise *Başkasının Günahına Ağlayan Adam* (2005) adlı eserinde, benzer bir şekilde Topçu'nun Bediuzzaman ile tanışıklığına dair biyografik malumat vermektedir.

Yayın tarihlerinin de gösterdiği üzere, Topçu'nun ağzından nakledilen tüm anlatılar, onun vefatı ardından basılmıştır. Mamafih yazar, elindeki kitabi bilgilerle yetinmemiş ve Necmeddin Şahiner ile 12/02/2018 tarihinde vicahen ve Vehbi Vakkasoğlu ile 21/01/2019 tarihinde telefonla mülakat yapmıştır. Yazar bu hususta şöyle demektedir:

"*Araştırmacı yazar Necmeddin Şahiner ile yapılan mülakatta, İstanbul'da Nurettin Topçu ile dört beş defa görüşmelerinin olduğunu ifade etti. Topçu'nun Bediuzzaman hakkındaki fikirlerini sorarak konuşmaları ses kaydı yapıp daha sonra eserlerine aktardığını vurguladı. Hatta araştırmacı yazar Vehbi Vakkasoğlu ile de birlikte Nurettin Topçu'nun ziyaretinde bulunduklarını ifade etti*". (s. 65)

Peki, bu ses kayıtları nerededir? Nurettin Topçu'nun yegâne ses kaydı, 10-12 Eylül 1973'te, Diyanet İşleri Başkanlığı'nca Bolu'da tertip edilen 'vaizler semineri' sırasında alınmış kayıttır. Herhâlde Necmeddin Şahiner'in bahsettiği ses kayıtları kamuoyu ile paylaşılırsa, Topçu biyografisi açısından paha biçilmez bir değer kazanmış olacaktır. Fakat yazar, bu ses kayıtlarının peşine düşmemekte, sadece Şahiner'in nakillerinin ne kadar güçlü olduğunu tahayyül etmemizi sağlayacak biçimde tek bir cümle ile geçmektedir.

Öte yandan Şahiner ve Vakkasoğlu'nun Topçu ile görüşmeleri, acaba hangi tarihlerde gerçekleşmiştir? Bu sorunun cevabını -çok şükür-, yazarın, *Nurs Yolu* adlı eser üzerinden attığı bir dipnot (s. 67) sayesinde, bizzat Şahiner'in ağzından öğrenebiliyoruz: "*İlk ziyareti 26 Nisan 1975 Cumartesi günü Safa Mürsel ve Vehbi Vakkasoğlu ile yapmıştık*".

Topçu biyografisine aşina olan zihinler için, bu tarih oldukça dikkat çekicidir. Topçu'nun -özellikle son yıllarında- en yakınlarından Ezel Erverdi şöyle demektedir: "*Nurettin Topçu nisan sonunda ağrıları dayanılmaz hale gelince hastaneye kaldırıldı*".[6] Söz konusu hastalığın pankreas kanseri olduğunu hatırlarsak, ağrıların şiddetini de herhâlde tahayyül edebiliriz. Nitekim Topçu, iki ay kadar bir süre sonra, 10 Temmuz 1975 tarihinde rahmet-i rahmana yürümüştür.

Demek ki, Şahiner'in -kendi beyanına göre üç dört kez- tekrar eden ziyaretleri, tam da bu hastalık ve ağrılar sırasında vuku bulmuştur. Nitekim bizzat Şahiner de bunu ifade etmektedir (s. 67): "*Vefatından iki ay önce ziyaret ettiğimiz Doç. Dr. Nureddin Topçu, bize Denizli ve orada görüştüğü Bediuzzaman ile ilgili hatıralarını anlatmıştı. İkinci bir ziyaretimde çok hasta idi. 'Geçmiş olsun hocam, bugün cumaya gelemediniz' dediğimde 'Ben bu hafta namazı Kâbe'de kıldım' diye latife yapmıştı*".

Sonuç olarak -bizatihi zikredilen- iki ziyaret söz konusudur ve bunlardan ilkinde Vehbi Vakkasoğlu da bulunmaktadır; oysa Şahiner "*ikinci bir ziyaretimde…*" dediğine göre, ikinci ziyarette tek başına olmalıdır. Vakkasoğlu'nun yirmi yıl sonra aktardığı hatırat ise, belli ki hafızadan nakledilmektedir. Şahiner'in ikinci ziyareti ise ağır hastalık sırasında cereyan etmiştir; dolayısıyla herhâlde çok daha kısa ve muhtevasız geçmiş olmalıdır. Bu tespit, ses kaydı alındığı iddiasına mukabil, Şahiner'in neden sadece üç sayfalık bir hatırat metni aktardığını da açıklamaktadır.

6 Ezel Erverdi, *Nurettin Topçu: Dünden Kalanlar ve Geleceğe Umutlar*, Dergâh Yay., İst. 2018, s. 475.

Bu ilk tahlil ardından, doğrudan Topçu'dan yapılan nakilleri dikkatli bir şekilde takip etmeye ve İsmail Kara'nın 'şifahi ve şüpheli' nitelemesinin doğru olup olmadığını tespit etmeye çalışalım.

1. Necmeddin Şahiner, Topçu'dan şu sözleri nakletmektedir: "***1944'te***[7] ***İstanbul'dan Denizli'ye tayin oldum. İmtihan ayı olan Haziran'da Denizli'ye gittim. Şehir oteline indim. Ödemiş'te savcı olan Muslihuddin Sönmez ve ablası Seher Sönmez vasıtasıyla Bediuzzaman Said Nursî'yi tanıdım. Üstad otelin üst katında oturuyordu***". (s. 68)

Açıkçası bu cümlelerin Topçu'ya ne kadar ait olduğunda derin bir şüphe ve tereddüde kapılmamak mümkün değildir. Burada şüphe uyandıran, bizzat Topçu'nun zikrettiği nakledilen '1944' tarihi ve ayrıca 'imtihan ayı olan Haziran'da Denizli'ye' gitmiş olduğuna dair ifadedir.

Zira Maarifteki resmi sicil kaydında oldukça açık biçimde, Topçu'nun Denizli Lisesi'nde işe başlama tarihinin 20.10.1943 olduğu ve maaşının 35 lira bulunduğu kayıtlıdır.[8] Bu kayıt yanında -en azından yazarın bilmediği- başka bir başka husus, Yeni Denizli gazetesinin 23 İlk Teşrin (Ekim) 1943 tarihli ve 152 numaralı sayısının ilk sayfasında, sol üst köşedeki ilanda yazanlardır: "***Denizli İsmet Paşa Lisesi'nde açık bulunan felsefe öğretmenliğine İstanbul Vefa Lisesi felsefe öğretmenliğinden Nurettin Topçu (35) lira maaşla tayin edilmiş ve 20/10/1943 tarihinde gelerek işe başlamıştır***".

Şu hâlde ya Nurettin Topçu -son derece tuhaf bir biçimde- kendisi hakkında oldukça yanlış bir malumat vermektedir ya da nâkil kusur işlemektedir. Fakat Necmeddin Şahiner, ses kaydı yapmış ve metni bu kayıttan devşirmiş ise, böyle açık ve fahiş bir zühul nasıl açıklanabilir?

Diğer bir mesele daha var; yine sicil dosyasından açıkça anlaşıldığı üzere, Topçu, bir yıl sonra, 4/10/1944'te İstanbul Erkek Lisesi'ne tayin edilmiştir.[9] Bediuzzaman ise 20/09/1943 tarihinde Kastamonu'da tutuklanmış, önce Ankara'ya getirilmiş ve ardından Denizli hapishanesine yerleştirilmiştir. Yine Yeni Denizli gazetesinin 5 Şubat 1944 tarihli nüshasında, Said Nursi ve arkadaşlarının mahkemelerine ağır cezada başlandığını öğreniyoruz. Mahkeme, 15/06/1944 tarihinde beraatla sona ermektedir. Dolayısıyla bu tarihler arasında Nurettin Topçu'nun Bediuzzaman ile görüşmesi ve tanışması imkânsızdır. Mamafih beraat tarihi olan 15 Haziran'dan itibaren, Bediuzzaman'ın Denizli Şehir Oteline yerleştiğini biliyoruz. Ne var ki, 47 gün sonra yani 1 Ağustos 1944'te Ankara'dan gelen emirle Emirdağ'da mecburi ikamete tabi tutulmuştur. O hâlde Topçu ile Bediuzzaman'ın tanışması, 15 Haziran- 1 Ağustos arasında gerçekleşmiş olmasıdır.

Şu hâlde, tam da yaz tatiline rastgelen bu kırk gün civarı süre, nakledilen menkıbevi anlatılar için ne kadar yeterlidir?

Bir başka sorun, zaten aynı otelde/handa üst katında kalan Bediuzzaman ile tanışıklık için, genç felsefe muallimi olan Topçu'nun Ödemiş savcısı Muslihuddin Sönmez ve ablası Seher Sönmez'e niçin tavassut ettiğidir. Üstelik 1921 doğumlu olduğu kaydedilen Muslihuddin Bey'in, 23 yaşında nasıl Ödemiş savcısı olduğu da başka bir sorundur. Başka kaynaklardan Seher Hanım'ın, o sırada Denizli Lisesi'nde tarih muallimesi olduğu ve kardeşi Muslihuddin Sönmez'i -meslektaşı felsefe muallimi- Topçu ile tanıştırdığı, babaları -eski hâkim- Ziya Sönmez'in (1876-1949), Denizli'deki mahkeme sırasında fahri avukat olarak bulunduğunu öğreniyoruz. Ayrıca Muslihuddin Bey'den nakledilen bilgiye göre, Bediuzzaman'ı ziyarete Topçu ile birlikte gitmişlerdir. Bu konuda ufak çaplı bir araştırma, buraya kaydetmeye lüzum olmayan başka birçok 'şüpheli ve çelişik' bilgi edinmeyi mümkün kılacaktır. Zira Muslihiddin Sönmez'in, Nurettin Topçu ile Bediuzzaman arasındaki tanışma meclisine dair anlattıkları, Nurettin Topçu'nun anlattıklarından farklıdır. Onun aktarımında Hasan Feyzi Yüregil'in ismi de meseleye karışmaktadır.

Bunlar bir yana, Necmeddin Şahiner'in Topçu'nun ağzından -yanlış olarak- Denizli'ye gelişi için naklettiği 'imtihan dönemi olan Haziran ayı' tarihlendirmesi, -olsa olsa- Bediuzzaman'la tanışmasına dair bir ifadenin yanlış aktarımıdır.

Her hâlükârda, Şahiner'in anlatımında problem ve çelişkiler olduğu açıktır.

2. Necmeddin Şahiner, Nurettin Topçu'nun ağabeyi Hayrettin Topçu ile de Bediuzzaman hakkında mülakat yapmıştır. Zira "***Topçu'nun ağabeyi***

7 İlk basılı rivayeti içermesi bakımından esas alınması gereken 1977 basımı ***Nurs Yolu*** içinde "1934" yazmaktadır; (Necmeddin Şahiner, ***Nurs Yolu***, Yeni Asya Yay., İstanbul, 1977, s. 123). Şüphesiz bu, bir basım hatası olmalıdır; zira bu tarih Topçu'nun yurda dönüşü ve Galatasaray'a muallim olarak tayin tarihidir. Nitekim Bundan dört yıl sonra aynı metnin dercedildiği ***Son Şahitler***'de "1944" yazılıdır.

8 İsmail Kara, ***İsyan Ahlâkı Peşinde Nurettin Topçu Albümü***, Dergâh Yay., İst. 2018, s. 81.

9 İsmail Kara, ***age***., s. 85.

Hayreddin Topçu da Bediuzzaman'la tanışma fırsatı bulmuş, bu tanışmada da Nurettin Topçu'nun adı zikredilmiştir" (s.89).

Elbette gözü Bediuzzaman'dan başkasını görmeyen yazara, Hayrettin Topçu'nun Bediuzzaman'la tanışma fırsatını bulmuş olmasının, Topçu'nun biyografisi ya da fikriyatı ile ne alakası olduğunu sormamızın bir anlamı yoktur. Zira yazar gerçekten kendini kaybetmiş, izanı dumura uğramış ve ne naklettiğini idrak edemez hâle gelmiştir. Yukarıdaki girizgâhın ardından, doğrudan alıntıya başlayan yazar, Hayrettin Topçu'nun ağzından Bediuzzaman'la tanışmasına dair Necmeddin Şahiner'in naklettiği şu satırları -hiç düşünmeden, ne oluyoruz demeden- olduğu gibi aktarmaktadır:

"*Zaman zaman Isparta'ya giderdim. Eskiden beri Dr. Tahsin Tola ve Ali İhsan Tola tanışırdık... Isparta'ya ikinci seyahatimde Bediuzzaman'ı ziyaret edip, ellerini öperek tanıştım. Isparta'da bulunduğum yıl, 1951 yılı idi. Bediuzzaman'a ilk gidişim Ali İhsan Tola vasıtasıyla oldu… Elini öptükten sonra oturdum. Kenarda bir mangal ve bir tane de sandalye vardı. İşaret etmeleri üzerine karyolanın kenarına oturdum. Nereli olduğumu sordu. Ben de Erzurumlu olduğumu, Hüseyin Avni Ulaş'ın akrabası ve Nureddin Topçu'nun kardeşi olduğumu söyleyince çok memnun oldu. Erzurumluları sevdiğini söyledi. Hüseyin Avni Bey'in hayatta olup olmadığını sordu, hayatta olduğunu söyledim*". (s. 89-90)

Yine erbabı olan herkes, şüphesiz Topçu'nun kayınpederi de olan Hüseyin Avni Ulaş'ın 23 Şubat 1948'de İstanbul'da vefat ettiğini bilir! O hâlde Hayrettin Topçu, 1951'de, Isparta'daki ilk tanışması sırasında Bediuzzaman'a Hüseyin Avni Ulaş'ın hayatta olduğunu nasıl söylemiş olabilir?!

Açıktır ki, Necmeddin Şahiner, naklinde birtakım yanlışlıklar yapmakta ve bilgileri karıştırmaktadır. Fakat yazar, Nurettin Topçu'nun biyografisine ve fikriyatına zaten odaklanmadığı için, böyle bir tarihleme yanlışının nakli de zedelediğini ve açıkçası güvensiz hâle getirdiğini görememektedir.

Bu nakildeki çelişkiler, Necmeddin Şahiner'in aktarımlarını, hadis literatürünü kullanırsak 'zayıf' kılmaktadır. Fakat bu sual ve muhakemelerin hiçbiri, bize Topçu'nun bilinmeyen yönlerini tanıtmak iddiasındaki yazarın dikkatini celbetmemektedir. Böyle fanatik bir tavrın ne ilimle ne de insafla alakası yoktur.

3. Yazarın bu tavrı, Bediuzzaman ile Topçu münasebeti hakkındaki şifahi rivayetlerin şüpheli olduğunu gözden gizlemek maksadına matuf olabilirdi… Lakin kaleme aldığı son derece iddialı eseri, kelimenin tam anlamıyla berbat ettiğinde kuşku yok. Bütün gayretini, Nurettin Topçu'yu bir şakirt olarak göstermeye hasreden yazar, bir başka faciaya daha imza atmaktadır.

Birçok abartı ve hata içeren, dolayısıyla şüphe uyandıran rivayetlerden bir diğeri, yazar tarafından –yine hiç sorgulanmaksızın- aynen derç edilmekte ve maalesef Nurettin Topçu'nun hatırasına da saygısızlık yapılmaktadır. Yazar, Nur camiasının tanınan isimlerinden Rahmi Erdem'in *Davam* adlı eserinden -kendi ağzıyla- şu bilgileri naklet-mektedir:

"*Merhum Nurettin Topçu, Denizli'deyken edebiyat muallimi Hasan Feyzi Yüregil (1895-1946) ile tanışır. Nurettin Topçu, bu kişinin vesilesiyle Bediuzzaman ile tanışır. Nurettin Topçu, Bediuzzaman Hazretlerine Paris Sorbon Üniversitesi'nde doktora yapmak için girmek istediğini söylemiştir. Bediuzzaman, bu ilmin zorlu bir süreç olduğunu ima ederek felsefe alanında tahsil etmemesini tavsiye eder. Topçu kararını vermiştir, Sorbon'a gider*". (s. 104)

Artık dayanamayıp, bize 'yuh!' dedirten yazar, Nurettin Topçu'nun Fransa'da 1928-1934 arasında lisans ve doktora tahsili yaptığını unutuvermektedir!

Böylesine bir özensizlik, en sert eleştirileri hak etmekte ve memleketimizde ilim mayasının niçin bir türlü tutmadığını izah etmektedir. Rahmi Erdem, tıpkı Necmeddin Şahiner gibi, yanlış ve karışık bilgiler naklediyor olabilir; fakat yazar bunları ortaya çıkarmak ve eleştirmek yerine, üstelik kendi cümleleriyle aktarmayı tercih ediyorsa, durum sadece cehaletle açıklanamaz. Bir kasıt aramak iktiza eder. Bu kasıt da başta söylediğimiz gibi, Nurettin Topçu'nun ismini, onu şakirt göstererek istifade etmek gibi ilmî bir ahlaksızlıktan başka ne olabilir?

4. Necmeddin Şahiner ile -ilk ziyaretinde yanında bulunan- Vehbi Vakkasoğlu, açıktır ki, Topçu'yu birlikte dinlemiş olmalıdırlar. Fakat her ikisinin –aynı meclisi ve anlatımları tasvir edennakillerinde de oldukça tuhaf bazı aykırılıklar bulunmaktadır.

Mesela Necmeddin Şahiner, Topçu'nun ağzından şu sözleri rivayet etmektedir: "*Bana dua etti. İnşallah duası kabul olur. Kelimeler tam hatırımda*

değil. Ruhi feyzim için dua etti. Zaten umumiyetle hep böyle manevi şeyler için dua ederdi". (s. 71)

1977'de yani Topçu'nun vefatından iki yıl sonra satırlara döküldüğü için, herhâlde bu ifadelerin daha sadık olduğunu düşünmek gerekir. Topçu'nun aktarımına dikkat edilsin: Bediuzzaman'ın kendisine dua ettiğini fakat bu duanın kelimelerini tam olarak hatırlayamadığını, ancak ruhî feyzi için bir dua olduğunu söylemektedir.

Şimdi, o sırada Şahiner'le birlikte olan –dolayısıyla aynı sözleri dinleyen- Vakkasoğlu'nun yıllar sonraki naklinde, bu dua meselesinin ne hâllere geldiğini görelim:

"*İşte o günlerden bir hatırayı, Topçu hoca bize vefatından kısa bir zaman önce şöyle anlatmıştı: 'Bir sohbette, üstadın yakınlığından, şefkatli tavrından cesaret alarak, kendim için dua istedim: 'Üniversite hocası olmak, bilgili ve imanlı gençler yetiştirmek arzusundayım. Bunun için duanızı istiyorum' dedim. O da bana 'Ben senin imanının selameti için dua edeceğim' dedi. Ben dua istediğim hususu tekrarladım: 'Üstadım, üniversite hocası olmam için de dua rica ediyorum'. O yine aynı duayı tekrarladı. Ayrılacak vakit, dua isteğimi bir daha duyurdum. O da sözünü aynen tekrarladı. O zaman buna bir mana verememiştim. Fakat aradan yıllar geçti, şimdi o duanın hikmetini çok iyi anlıyorum. Bir felsefe hocası için bu dua meğer ne kadar önemliymiş. Şimdi kabir kapısında durduğum şu anda, imanımı şuramda (kalbimde) elle tutulur, gözle görülür biçimde hissediyorum ve ölümden asla korkmuyorum. O duanın gerçekleştiğine hiç şüphem yok. Çünkü hasta halimde huzurluyum, mutluyum. Doçent olduğum halde beni üniversiteye sokmadılar. Orada ders veremedim. Hep liselerde çalıştım. Bu da üstadın bir kerameti; demek ki, olmayacak duaya âmin dememiş*".

Burada gerçekleşen hadise, birazcık dikkatle bakıldığında, apaçıktır: Belli ki her iki ismin birlikte dinledikleri aynı 'dua' meselesinde, Necmeddin Şahiner'in üç cümlelik anlatımı ile Vehbi Vakkasoğlu'nun menkıbeleştirdiği anlatımı arasındaki fark, nakledilen bir sözün nereden nereye gelebileceği hususunda ibretli bir örnektir.

Topçu, Bediuzzaman'ın, kendisinin ruhî feyzi için dua ettiğini ama lafızları tam hatırlayamadığını söylemişken, aradan yıllar geçtikten sonra Vehbi Vakkasoğlu, bu duanın mahiyeti hakkında, birçok katıştırma ve şişirmeler eşliğinde, adeta küçük çaplı bir roman yazmaktadır! Ayrıntısına girmek istemiyorum ama Topçu'nun hayatına, eserlerine biraz olsun aşina olan herkes teslim edecektir ki, Vakkasoğlu'nun anlattığı hadisenin kahramanının Topçu olması, hele hele bu cümlelerin Topçu'ya ait olması, kesinlikle mümkün değildir.

Açıkçası, ancak çarpıcı birkaç misalini sunabildiğimiz bu örnekler, Topçu'nun Bediuzzaman'la tanışması hakkındaki şifahi rivayetleri şüpheli kılmıyorsa, artık anlatılan her türlü herzeyi kabule mecburuz demektir.

Maalesef Nur camiası içinde, İslâm'ın ilk asırlarında zuhur etmiş -kendi akıllarınca- dini kuvvetlendirmek için hadis uyduran cühela misali, ucundan kıyısından yakaladıkları tüm tanınan ve ihtiram gören şahsiyetleri risale şakirdi gibi gösterme hastalığı mevcuttur. Bu basit, aldatıcı ama ne yazık ki etkili üsluptan, Nurettin Topçu da payını almıştır ve almaktadır. Tabii yazarın -ya keşfetmediği ya da aktarmaya cesaret edemediği- Topçu-Bediuzzaman münasebetine dair daha başka dehşet verici rivayetler, Nurcu camianın kitaplarında mevcuttur. Mesela ***Ağabeyler Anlatıyor*** adlı koskoca külliyatın sahibi olan Ömer Özcan adındaki fanatik bir başka şahsiyet, yukarıda da adı geçen Muslihuddin Sönmez'den, Nurettin Topçu'nun "Bediuzzaman mehdidir" dediğini aktarmaktadır!

Nurettin Topçu'nun yazdıkları, söyledikleri ortadadır. Burada anlattıkları ile Risale-i Nurlar arasındaki yapısal farklar, kabil-i kıyas değildir. Kaldı ki, Nurettin Topçu'nun Bediuzzaman ile tanışıp tanışmadığı ayrı bir meseledir, bu iki şahsiyetin fikir dünyası arasında bağlantı olup olmadığı ise başka bir meseledir. Tekrar ifade etmeliyiz ki, Topçu'nun eserlerini biraz olsun okumuş, -yazarınkinin aksine- salim bir zihnin, Topçu'nun fikriyatında ***Risaleler***'den bir iz bulması mümkün değildir.

Ahmet Kılıç'ın kaleme aldığı -belki daha doğru ifadeyle sağdan soldan toparladığı- ve hiçbir ilmî kıymeti olmayan bu eser hakkında konuşmanın, Nurettin Topçu'nun bilinmeyen yönlerini bilmeye dair hiçbir fayda sağlamayacağının idrakindeyim. Fakat -ne hikmetse son zamanlarda daha fazla olarak- sıklıkla karşımıza çıkan ve Nurettin Topçu'yu Nurcu gibi göstermeye çalışan bilinçli propagandaya karşı birkaç kelam etmenin gerekli olduğu inancındayım. Nurettin Topçu ile Bediuzzaman arasındaki muarefe ve münasebete dair acizane tetkiklerimi ise ***İrade Hareket İsyan***'ın tamamlanmak üzere olan ikinci cildinde, müstakil bir başlık altında beyan etmeye çalışacağım.